

Constituțiile din România

1. Documente constituționale din secolul al XIX-lea

a. Regulamentele Organice

- între 1828-1834 a avut loc ocupația militară rusească în cele două Principate (Țara Românească și Moldova);
- în această perioadă, sub supravegherea generalului rus **Pavel Kiseleff**, s-au constituit două comisii boierești care au redactat primele legi fundamentale cu rol de Constituție: **Regulamentele Organice**;
- au intrat în vigoare în iulie 1831 în Țara Românească și în ianuarie 1832 în Moldova;
- au rămas în vigoare până în 1858, în ambele principate; în Țara Românească, în timpul Revoluției de la 1848, Regulamentul Organic a fost suspendat, rolul de Constituție fiind jucat de Proclamația de la Islaz;

Prevederi:

- 1) modernizarea organizării interne, prin instituirea, pentru prima dată, a *principiului separării puterilor în stat*:
  - autoritatea executivă era exercitată de domn, ales pe viață de Adunarea Obștească; era ajutat de Sfatul Domnesc;
  - autoritatea legislativă era exercitată de Adunarea Obștească, formată din boieri, aleasă pe 5 ani (făcea legi, prezenta domnului rapoarte, Mitropolitul țării avea funcția de președinte al Adunării);
  - autoritatea judecătorească era exercitată de instanțele de judecată (Înaltul Divan + tribunale); se formează Corpul de avocați și Procuratura, s-au interzis tortura și maltratarea fizică;
- 2) recunoașterea și garantarea libertății comerțului;
- 3) modernizarea sistemului fiscal prin constituirea bugetului de stat și restructurarea sistemului de taxe și impozite;
- 4) învățământul este pentru prima dată reglementat de stat prin înființare de școli elementare, în capitalele de județ și a unor colegii în limba națională, la Iași și la București;
- 5) s-au înființat miliția pământeană, Arhivele statului și serviciul sanitar;
- 6) s-au reglementat relațiile dintre clăcași și stăpânii de pământuri, etc.

Cu toate că au încercat să modernizeze societatea românească, Regulamentele Organice vor fi contestate mai târziu de fruntașii românilor, deoarece Rusia a introdus un *articol adițional* prin care ele nu puteau fi modificate decât cu acordul Rusiei și Imperiul Otoman.

Pe baza lor au condus următorii domni regulamentari, numiți după ce armata rusă s-a retras din cele două Principate:

- în Țara Românească: Alexandru Ghica (1834-1842) și Gheorghe Bibescu (1842-1848);
- în Moldova: Mihail Sturdza (1834-1849).

b. Convenția de la Paris (1858)

- între 1853 și 1856 a avut loc Războiul Crimeii încheiat cu Congresul de la Paris (1856); aici s-a adoptat un *Tratat de pace*, care, referitor la cele două Principate, prevedea înlocuirea protectoratului rusesc cu garanția colectivă a celor șapte mari puteri europene (Franța, Marea Britanie, Prusia, Regatul Sardiniei și Piemontului, Austria, Turcia și Rusia);
- în 1857, la Iași și la București, au avut loc *adunări ad-hoc*, prin care românii și-au exprimat opțiunea privind unirea celor două Principate;
- marile puteri europene s-au reunit iarăși la Paris în 1858, unde au adoptat **Convenția de la Paris**, document cu rol constituțional pentru cele două Principate, valabil până în 1864;

Prevederi:

1. fiecare Principat era condus de către un **domnitor**, ales pe viață de Adunarea electivă;
2. în fiecare Principat, funcționa câte o **Adunare electivă**, aleasă pe 7 ani, ce exercita, împreună cu domnitorul, *puterea legislativă*;
3. *puterea executivă* era încredințată domnitorului, care guverna cu ajutorul *Consiliului de Miniștri* (câte unul pentru fiecare principat);
4. singurele instituții comune erau **Comisia Centrală** (rol legislativ) și **Înalta Curte de Casație și Justiție**, ambele cu sediul la Focșani;
5. erau abolite privilegiile boierimii;
6. se avea în vedere, pe viitor, modernizarea relațiilor dintre marii proprietari și țărani;
7. denumirea statului: ***Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei***.

c. Statutul Dezvoltator al Convenției de la Paris (1864)

Ca urmare a:

- *unirii Principatelor* prin dubla alegere ca domnitor a lui **Alexandru Ioan Cuza**,
- funcționării la București, din 1862, a Adunării unice (ca putere legislativă) și a guvernului unic (ca putere executivă),
- schimbărilor produse în plan politic, începând cu anul 1859,

era nevoie de o nouă lege fundamentală care să reflecte realitățile specifice evoluției statului român. Prin urmare, în anul 1864, a fost adoptat un nou document cu rol de lege fundamentală, aprobat prin plebiscit de populația cu drept de vot, numit **Statutul Dezvoltator al Convenției de la Paris**.

Prevederi:

- 1) **domnitorul**, cu putere sporită, avea și inițiativă legislativă, numea un sfert (64) din membrii nou creatului **Corp Ponderator** și pe președintele Camerei (Adunării);
- 2) Consiliul de Stat era format din specialiști pe domenii de activitate și elabora legile;
- 3) Parlamentul devine *bicameral*: Adunarea era formată din membri aleși și avea regulament de funcționare alcătuit de guvern, iar Corpul Ponderator (Senatul) cu un sfert din membrii numiți de domn, verifică legile, primește petiții, veghează respectarea Statului Dezvoltator.

d. Constituția din 1866 - *democratică*

- promulgată de regele **Carol I** la **1 iulie 1866**, Constituția era inspirată de cea belgiană (1831), numărându-se prin cele mai democratice legi fundamentale din Europa vremii;
- documentul nu amintea de suzeranitatea exercitată încă de Imperiul Otoman și nici de garanția colectivă a celor șapte mari puteri europene; a rămas în vigoare, cu unele modificări, până la 1923.

Prevederi:

- 1) statul român purta numele oficial de **România**, iar forma de guvernământ era definită ca *monarhie constituțională ereditară*;
- 2) **principele** (monarhul) se bucura de prerogative relativ extinse:
  - era cap al statului și al armatei;
  - avea atribuții atât în domeniul puterii executive (exercitate împreună cu Parlamentul), cât și în domeniul puterii executive (pe care o împărțea cu guvernul);
  - îi numea și îi revoca pe membrii guvernului;
  - sancționa și promulga legile;
  - avea **drept de veto absolut** asupra legilor votate de Parlament (se putea opune). Totuși, actele emise de principe trebuiau să fie contrasemnate de un ministru de resort.
- 3) potrivit principiului separării puterilor, cea *legislativă* îi aparținea Parlamentului bicameral (Adunarea Deputaților + Senat - aleși prin vot censitar), *puterea executivă* era exercitată de principe și guvern, iar cea *juducătorească* de instanțele de judecată, respectiv de Înalta Curte de Casație și Justiție;
- 4) printre *drepturile și libertățile cetățenești* înscrise în Constituție se aflau: libertatea persoanei, dreptul la proprietate, libertatea cuvântului, a presei etc.

Limite ale Constituției:

- vot censitar;
- excluderea femeilor din viața politică;
- acordarea cetățeniei numai pentru creștini (articolul 7, eliminat în urma Congresului de la Berlin, din 1878).

2. Constituțiile României din secolul al XX-lea

a. Constituția din 1923 - *democratică (Constituția Unificării)*

- formarea statului național unitar la 1918 și adoptarea reformelor din perioada imediat următoare Primului Război Mondial (*reforma electorală* și cea *agrară*) au determinat nevoia elaborării unei noi legi fundamentale, care să reflecte schimbările produse la nivelul statului și al societății românești;
- noua Constituție a fost adoptată de Parlament, în timpul guvernului condus de **Ion I. C. Brătianu**, fiind promulgată de regele **Ferdinand I** la **28 martie 1923**;
- aceasta conținea 138 de articole, dintre care 76 proveneau din Constituția de la 1866;
- Constituția a fost aplicată până în anul 1938, apoi reintrodusă parțial între anii 1944-1947.

Prevederi:

- 1) **Regatul României** era declarat stat național, unitar, indivizibil;
- 2) *principiul separării puterilor în stat:*
  - *puterea legislativă:* exercitată de rege și Parlamentul Bicameral (Senat și Adunarea Deputaților);
  - *puterea executivă:* încredințată regelui și guvernului (format din partidul sau alianța care câștigă alegerile parlamentare);
  - *puterea judecătorească:* atribuită Înaltei Curți de Casație și Justiție și instanțelor de judecată.
- 3) comparativ cu actul fundamental din 1866, noua **Constituție** restrângea atribuțiilor monarhului (*nu se mai acorda dreptul de veto absolut*):
  - șef al statului;
  - comandant suprem al armatei;
  - dreptul de a numi prim-ministrul;
  - acordarea decorațiilor;
  - baterea monedei;
  - dreptul de grațiere și amnistie.
- 4) Constituția recunoștea drepturile și libertățile cetățenești:
  - egalitatea cetățenilor în fața legii (indiferent de etnie);
  - *votul universal* (toți bărbații cu vârsta minimă de 21 ani, femeile primeau doar drepturi civile); nu puteau vota ofițerii și magistrații;
  - libertatea presei;
  - libertatea întrunirii și asocierii, ș.a.

b. Constituția din 1938 - autoritară

- în urma instaurării regimului autoritar a lui **Carol al II-lea** (1930-1940), a fost necesară adoptarea unei noi Constituții, care să reprezinte baza juridică a noului regim politic;
- **Constituția din 27 februarie 1938** a fost acceptată de populație prin *plebiscit*; regele căpăta puteri sporite în stat, monarhia devenind principalul centru de putere;
- Constituția a fost aplicată până în anul 1940.

Prevederi:

- regele era *capul statului*;
- regele putea emite *decrete-legi*;
- miniștrii erau răspunzători numai în fața regelui;
- regelui îi aparținea inițiativă revizuirii Constituției;
- puterea judecătorească se exercita în numele regelui;
- în Adunarea Deputaților puteau fi aleși doar cei care practicau o îndeletnicire cuprinsă în categoriile agricultură și muncă manuală, comerț și industrie, ocupații intelectuale;
- deputații erau aleși pe 6 ani, iar Senatul cuprindea senatori aleși sau numiți pe 9 ani (jumătate erau numiți de rege);
- aveau **drept de vot** cetățenii care împliniseră **30 de ani**, inclusiv femeile știutoare de carte;
- erau menținute formal unele drepturi și libertăți democratice (egalitatea în fața legii, libertatea individuală și a conștiinței, suveranitatea poporului, etc.).

c. Constituțiile din perioada regimului comunist: 1948, 1952, 1965 - totalitare

- după al Doilea Război Mondial, România a intrat în sfera de influență sovietică, ceea ce a determinat instaurarea unui *regim politic comunist de inspirație stalinistă*;
- odată cu înlăturarea monarhiei (30 decembrie 1947), România a devenit un **stat totalitar**, cu un sistem politic bazat pe concentrarea puterii în mâinile *Partidului Comunist Român* (devenit *Partidul Muncitoresc Român* între anii 1948-1965);
- în aceste condiții, a fost necesară adoptarea unei noi **Constituții**, care să reflecte situația politică a țării și noua structură de putere.

1948

- statul devenea **republică**, denumirea: **Republica Populară Română**;
- nu mai prevedea separarea puterea în stat, întrucât **Marea Adunare Națională** devenea „*organul suprem al puterii în stat al Republicii Populare Române*”, deci legislativul și executivul se confundau;
- în **aparență**, erau afirmate drepturi și libertăți cetățenești:
  - vot universal;
  - libertatea conștiinței și a persoanei;
  - femeile aveau drepturi egale cu bărbații;
  - libertatea muncii;
  - egalitatea în fața legii;
  - sănătatea publică era organizată de stat.
- trecerea economiei sub controlul statului;
- nu prevedea în mod expres că rolul conducător revenea Partidului Muncitoresc Român, dar organele de stat erau subordonate acestuia (**monopartidism**).

1952

- Republica Populară Română era stat democrat-popular, unitar, independent și suveran fără referire la caracterul său indivizibil sau inalienabil;
- *aservirea totală a României față de Uniunea Sovietică*;
- planificare națională;
- unitatea puterii de stat și exercitarea acesteia prin organe reprezentative (Marea Adunare Națională);
- centralism democratic;
  - ✚ Constituția din 1952 a fost necesară deoarece legile privind **colectivizarea** și **naționalizarea** nu fuseseră cuprinse în Constituția din 1948.

1965

- noul document înlocuia denumirea oficială de până atunci a țării cu cea de **Republica Socialistă Româna**;
- partidul conducător: **Partidul Comunist Român**;
- unicitatea puterilor în stat: **Marea Adunare Națională**;
- limitarea și încălcarea drepturilor și libertăților individuale;
- Constituția reflecta încheierea procesului de colectivizare a agriculturii și de distrugere a proprietății private în economie;

2 modificări:

- **1968:** reorganizarea administrativ-teritorială: revenirea la județe
- **1974:** înființarea funcției de președinte al Republicii Socialiste România; primul președinte - **Nicolae Ceaușescu**

d. Constituția din 1991 - democratică

- prăbușirea regimului comunist în 1989 și *revenirea României la democrație* au impus adoptarea unei noi Constituții, care să fundamenteze *statul de drept, pluripartidismul, separarea puterilor în stat și garantarea drepturilor și libertăților cetățenești*;

- a fost votată de Parlament și aprobată de populație prin *referendum*;

- prevedea separația puterilor în stat, astfel:

- puterea legislativă - Parlament bicameral (Camera Deputaților + Senat), mandat de 4 ani, vot universal;
- puterea executivă - guvernul, alcătuit din rândul partidului sau alianței care câștigă alegerile parlamentare;
- președintele - ales pentru cel mult 2 mandate, rol de mediator între puterile statului, comandant suprem al armatei, promulgă legi, încheie tratate, oferă decorații, etc.
- justiția - independentă, reprezentată de judecători și Curtea Supremă de Justiție.

- sunt respectate drepturile și libertățile cetățenești.

- ✚ în 2003 unele articole au fost modificate pentru a permite aderarea României la N.A.T.O. și Uniunea Europeană, prelungirea mandatului președintelui de la 4 la 5 ani, din 2004.